

Hei elei kuk eleiii...

Er zijn zo van die diersoorten die op weinig sympathie van de mens kunnen rekenen.

Vissers vinden dat aalscholvers of blauwe reigers teveel vis eten. Jagers zien vossen als plukkers van hun nobel jachtwild (*fazanten*) uit de natuur. Canadese ganzen hebben het dan weer verkorven bij natuurkenners wegens hun zonevreemd karakter. Of herinner je je nog de moorddadige 'Wolf van het Waasland'? Mij is het wel niet meer duidelijk waarvan dit schepsel werd beticht (doodslag op Engelse haantjes? uitsterven van het Waaslandse zwarte schaap?).

De ekster (*Pica pica*)

PETER PERMANNE

In dit rijtje past zeker ook de *ekster* (*Pica pica*), verantwoordelijk geacht voor menselijk ongeluk, gaudiefstal van trouwringen tot de achteruitgang van zangvogeltjes. Voorwaar rijp voor een gesloten instelling (vogelkooi), dat beest!? Zoals zo vaak is de waarheid iets genuanceerder, haalt de fantasie het van de werkelijkheid.

Gevild is het efficiëntst

In onze folklore leven er veel fantasierijke voorstellingen van de ekster, zowel in negatieve als min of meer positieve zin. Van onze illustere voorouder Jacob van Maerlant zou deze tekst afkomstig zijn (ca. 1266): "Plinius doet ons bekinnen dat aestren jonghen over waer gheten die maken die oghen clær, ende dan sijn si ghevlegghen best."

De Middelnederlanders zijn uitgestorven, neem ik aan, daarom hieronder de vertaling:

“Plinius leert ons, dat als je jonge eksters eet, waarlijk, je ogen zullen genezen, je kunt ze dan het best gevild eten”.

Dank zij de ekster beschikken we ook over enkele fraaie zegswijzen. Zo is er ‘hij kan het als een ekster huppelen’, wat betekent dat de persoon in kwestie ergens zeer bedreven in is (de ekster hipt inderdaad op twee poten en maakt daarbij grote sprongen). Of wat dacht u van ‘van eksters en kraaien wordt men beschetterd’, een eufemistische omschrijving voor het gezegde ‘men wordt altijd door de strontkar overreden (en niet door een koets)’, waarmee bedoeld wordt dat men meestal door dwazen - en niet door slimmeriken - wordt beschimpt.

Ik heb het niet van mezelf, maar het schijnt dat dit creatuur al onze kleine zangvogeltjes zou roven, en tevens al de eieren van het jachtwild stelen. Zie je het al voor je, een superklein vuurgoudhaantje achtervolgd door een gemene ekster, of zo'n beest aan een omelet van fazanten? Daarenboven zijn eksters zo bijzonder vruchtbaar, ze hebben immers tot drie legsel met twintig jongen per jaar!

De ekster krijgt dus mee de zwarte piet toegeschoven voor de achteruitgang van sommige zangvogels, maar dikwijls ziet men over het hoofd dat huiskatten al even graag naar een jong vogeltje uithalen (de ekster is

blijkbaar meer opvallend dan een huiskat). En daarenboven schijnt de misvatting te heersen dat het aantal eksters alsmat toeneemt. Dit is echter een foutieve perceptie, gelet op Nederlands onderzoek. Onze noordburen stelden immers vast dat het aantal eksters achteruit gaat sinds het topjaar 1989. Uit de gegevens blijkt een toename in de steden, maar een belangrijker afname in het buitengebied. De oorzaken van deze evolutie zoekt men in de gewijzigde landbouw (er wordt bijvoorbeeld minder graan verbouwd) en in de grotere verspreiding van de *havik* (als slechte vlieger is de ekster een gemakkelijke prooi voor de havik).

Eigenaardig genoeg heeft de ekster niet altijd die slechte naam gehad. Tijdens de jaren na Wereldoorlog II verschenen, vooral in Oost-Europa, diverse artikelen over het nut van de ekster voor de landbouw, als verdeler van schadelijke insecten. Met de ‘groene’ revolutie - de introductie van pesticiden - is het landbouwkundig belang van ons beestje natuurlijk zwaar ter discussie komen te staan! Tot slot mag ik natuurlijk niet nalaten de ekster diefstal ten laste te leggen. Wie kent de verhaaltjes niet over een plots verdwenen blinkend sieraad, dat dan al snel teruggevonden wordt in een omlaaggevalven eksternest? De ekster is een zeer nieuwsgierige vogel, die opvallende, glimmende zaken inderdaad mee neemt naar het nest. Maar vondsten van dergelijke kostbaarheden zijn mij echter niet bekend. U mag ze mij altijd komen brengen!

Identikit

De ekster is één van onze makkelijkst te herkennen vogelsoorten. Wie kent niet het zwart-witte silhouet (zwarte kop en hals, witte buik en vleugelstreep), gecombineerd met die lange, groenige staart? De zon is daarenboven in staat om op het verenkleed een scala van groenig-paarse metallica-kleuren te toveren. De ekster haalt, als cultuurvolger, zijn profijt uit de samenleving met de mens (en de mens ving de ekster wel eens als gezelschapsdier - in een kooitje). Zo stijgt zijn voedselaanbod en krijgt hij een betere bescherming tegen roofdieren. De vogel leeft al eeuwenlang rond boerderijen, zoals je kunt zien op de schilderijen van de Vlaamse meesters. Sinds halfweg de vorige eeuw broedt hij ook overduidelijk in de grote Vlaamse steden. De ekster haalt de hoogste dichtheden in gebieden met veel bomenrijen, kleine bosjes en hoogstamboomgaarden. Het Land van Waas of het Land van Herve zijn bijvoorbeeld favoriete pleisterplaatsen, de Haspengouwse leemplateau's en de grote Ardeense bosmassieven daarentegen niet. Het voedsel bestaat vooral uit insecten, daarnaast uit regenwormen, granen (in het najaar), muizen, slakken, weekdieren, etensresten, dode dieren (verkeersslachtoffers) en soms volwassen zangvogels zoals vinkachtigen, mussen, merels, zanglijsters en spreeuwen. Van de grotere fazanten en patrijzen worden enkel jonkies gegeten. De impact van de ekster op de zangvogelpopulaties zou evenwel niet bijster groot zijn, en in elk geval

niet doorslaggevend. De schommelingen in de populatiegrootte van zangvogels worden immers veel meer bepaald door het verlies of het ontstaan van biotopen dan door de aanwezigheid van eksters.

Broeden gebeurt bij voorkeur in hoge alleenstaande bomen (bijvoorbeeld Canadapopulier), waarin een overdekt nest van takken en twijgen met een rond invlieggat gebouwd wordt. Alleen het vrouwtje broedt, maar het mannetje springt in om de kuikens te voeden. Niettemin haalt de helft van de eksterjongen, ondanks de volledige ouderlijke aandacht, het begin van de eerste winter niet.

Is eksterjacht nodig?

Om op deze vraag te kunnen antwoorden is het goed eens de verschillende factoren te evalueren die een invloed kunnen hebben op de evolutie van de populatie. Uit diverse Europese studies is gebleken dat eksterpopulaties bestaan uit twee sociale klassen, territoriale broedparen en rondzwervende, vaak ongepaarde jonge individuen. Het succes van de ekster wordt nu vooral bepaald door het aanbod van voedsel en nestgelegenheid, maar daarnaast ook door de onderlinge concurrentie tussen deze twee groepen. Als er van een koppeltje een partner sterft (een eksterkoppeltje blijft samen voor het leven), zal de vrije plaats worden ingenomen door een kandidaat uit de rondzwervende klasse. Hoe meer weduwen of weduwnaars er onder de eksters zijn, hoe sneller bijgevolg vertegenwoordigers van de rondzwervende vogels zullen kunnen muteren naar de klasse van de territoriale, standvastige vogels (is dit bij de mens soms anders?).

De sterfte onder de volwassen vogels wordt beïnvloed door roofdieren zoals de havik, de bosuil en de *Homo sapiens*. Ook de competitie met zwarte kraaien heeft een potentieel negatieve impact op het succes van de ekster, vermits die in staat is om de ekster gewoonweg uit het nest(gebied) te verdrijven.

Indien men de invloed van roofdieren wegdenkt, dan blijkt dat de eksterstand vooral geregeld wordt door de aantallen... eksters, conform het aloude ecologische principe dat er niet meer snavels kunnen gevoed worden

dan dat er voedsel beschikbaar is. Ongebreidelde bevolkingsgroei komt voor zover ik weet alleen maar bij de mens voor (hou dan wel geen rekening met hongersnoden of epidemies). Zonder ingrijpen van de mens houdt het ecosysteem zelf een evenwicht in stand (zij het dan dat de toestand van evenwicht niet absoluut is, doch kan verschuiven). Afschot van eksters (al dan niet ter bescherming van andere vogelsoorten) is bijgevolg zinloos. Soms wordt de mogelijkheid geopperd om de (veronderstelde) toename van de eksters te temperen door hoge bomen te rooien. Kappen van hoge bomen is echter evenmin zinvol, vermits eksters evengoed in lagere begroeiing kunnen nestelen (zoals in meidoorn, vlier of berk).

Het gouden kalf vliegt!!!

Dat de ekster niet zo geliefd is bij opgerichte tweepotige jagers, bewijst onder meer de lectuur van de website van de Hubertus Vereniging Vlaanderen vzw (HVV). Zo worden op deze webstek vos, kraai en ekster 'als bijzonder bedreigend voor alle groundbroeders' omschreven. Tevens vermeldt men dat de 'vossen-, kraaien- en eksterdensiteiten historische hoogten hebben bereikt in Vlaanderen'. Wat verder: 'in reservaten of de tienduizenden hectaren (!) 'beschermd' gebied (Vogelrichtlijn, Ramsar, VEN, IVON, enz.) is de jacht ofwel helemaal verboden, ofwel slechts extreem restrictief toegestaan'. Met een bijzondere scherpzinnigheid klaagt de vereniging tevens 'de enorme psychologische druk' aan 'die wordt uitgeoefend om de 'gouden kalveren' vos, kraai en ek-

ster volledig te beschermen'. Met bloedzwarte inkt wordt besloten dat de huidige wetgeving inzake bestrijding en bejaging van vos, kraai en ekster 'totaal onvoldoende' is. Die wetgeving heb ik dan maar eens voor mezelf opgefrist (te lezen op www.vogelbescherming.be). Wat zie ik daar: de ekster is 'voorwaardelijk beschermd'. Hiermee wordt blijkbaar bedoeld dat de vogel (incl. de eieren en de jongen) het hele jaar door onder bepaalde voorwaarden mag worden verjaagd en bestreden mits men voorafgaandelijke toestemming heeft verkregen van de woudmeester van Aminal (de Vlaamse milieuadministratie) en van de burgemeester. Het schieten op eksters in hun nesten is evenwel steeds verboden. Voor het overige is blijkbaar veel toegestaan, van het gebruik van kraaienfuiken tot reglementair in het bezit gehouden roofvogels. Ik snap niet waarom de ekster als een 'voorwaardelijk beschermde' diersoort beschreven is, de omschrijving 'voorwaardelijk bejaagbare diersoort' lijkt me meer op zijn plaats te zijn. Ik snap nog veel minder waarom de HVV de momenteel geldende jachtwetgeving als totaal onvoldoende beschouwt...

Maar goed, de Hubertus Vereniging behartigt de belangen van de Vlaamse (tweepotige) jagers, en het meest populaire jachtwild bij de Vlaamse cultuurvariant van deze diersoort is, wat dacht u, de (volstrekt uitheemse) fazant! En eksters belagen nu eenmaal de nesten van fazanten... Daarom een oproep aan alle eksters: stop met het jagen op zangvogeltjes en fazantenjongen, en schakel over op een vegetarisch dieet!!

